

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Є24 **Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень** : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. – Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ГУДЗЬ АННА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
кандидат юридичних наук, доцент*

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Багатовекторність, множинність, розгалуженість сучасної сфери соціального забезпечення спричинила існування досить широкого кола різного роду правовідносин, кожним із яких властива своя особлива структура [1, с. 196-197]. Зазначені правовідносини перебувають у своїй динаміці в рамках державних та недержавних форм [2, с. 410].

Недержавне соціальне забезпечення здебільшого асоціюється із недержавним пенсійним забезпеченням, розвиток якого започаткувало прийняття Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 року № 1057-IV.

В найбільш узагальненому вигляді, суб'єктами соціально-страхових правовідносин, підвидом яких є правовідносини із недержавного пенсійного забезпечення, є застраховані особи, страхувальники та страховики. Своєю чергою, участь суб'єктів у соціально-страхових правовідносинах є досить різноплановою за характером та змістом.

Згідно зі статтею 2 зазначеного вище Закону, «суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення є: недержавні пенсійні фонди; страхові організації; банківські установи, які уклали договори про відкриття пенсійних депозитних рахунків; вкладники та учасники пенсійних фондів, учасники накопичувальної системи пенсійного страхування; вкладники пенсійних депозитних рахунків; учасники недержавного пенсійного забезпечення; засновники пенсійних фондів; роботодавці-платники корпоративних пенсійних фондів; саморегулювні організації суб'єктів, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення; адміністратори пенсійних фондів; компанії з управління активами; зберігачі; аудитори; особи, які надають консультаційні та агентські послуги» [3].

Як вдало зазначає С. М. Синчук, «правові зв'язки між суб'єктами соціально-страхових правовідносин як таких, що забезпечують функціонування основних галузевих соціально-забезпечувальних правовідносин, відображені у тезі: правоможною стороною є застрахована особа (чи члени її сім'ї), а зобов'язаною – соціальні страхові фонди та страхувальник (роботодавець та (або) застрахована особа)» [4, с. 273].

Одна із провідних ролей у досліджуваних правовідносинах належить особі-учаснику недержавного соціального забезпечення, якою по суті формується соціальний капітал, що в майбутньому слугуватиме визначальним фактором при встановленні змісту та обсягу права на соціальне забезпечення. Із моменту сплати першого внеску та протягом усього наступного періоду така особа матиме статус застрахованої, який визначатиме зміст та обсяг її права на соціальне забезпечення в межах недержавного пенсійного забезпечення.

Важливою ознакою досліджуваних правовідносин є їх зобов'язальна природа. Соціально-страховому зобов'язанню у цих відносинах притаманні такі ознаки: змішаний приватно-публічний, оплатний та взаємний характер, виникнення на основі закону (у разі обов'язкового страхування) чи договору (додаткового, недержавного) [2, с. 410].

Правовідносини у сфері недержавного пенсійного забезпечення, існують між визначеними суб'єктами та є відносними за характером правовідносин. Ними не породжуються обов'язки для осіб, які не є його учасниками. У зазначеному зобов'язанні беруть участь дві сторони: 1) наділена правом вимагати від зобов'язаної сторони здійснення певних активних дій – правочинна; 2) така, що повинна вчинити активні дії, які випливають зі змісту зобов'язання – зобов'язана. Дане зобов'язання в цілому активного типу. Воно розвивається за допомогою активної поведінки одержувача соціальних благ, якому належить право вимоги, передбачене законом або договором. Засобом забезпечення права особи на соціальне забезпечення є юридичний обов'язок.

Важливим в контексті нашого дослідження є те, що для такого зобов'язання притаманне поєднання публічних та приватних основ [2, с. 415].

Для класифікації суб'єктів правовідносин у сфері недержавного пенсійного забезпечення доцільним видається ґрунтуватися на критеріях диференціації соціально-забезпечувальних відносин загалом.

Так, наприклад, найбільш розповсюдженою поділом є оснований на функції, яку відповідний суб'єкт виконує (зазначений підхід підтримується такими вченими, як П. Д. Пилипенко [5, с. 165], В. Л. Костюк [6, с. 9], Б. І. Сташків [7, с. 430], О. І. Кульчицька [8, с. 54] та іншими). Так, виокремлюються: 1) суб'єкти, яким належить право на соціальне забезпечення; 2) суб'єкти-надавачі окремих видів соціального забезпечення; 3) суб'єкти, які сприяють здійсненню соціального забезпечення.

У спеціальній літературі нерідко пропонуються також інші поділи суб'єктів соціально-забезпечувальних правовідносин, наприклад, на фізичних та юридичних осіб; учасників системи соціального страхування та тих, хто участі у ній не бере; індивідуальних та колективних суб'єктів; в залежності від конкретного виду соціального забезпечення (пенсіонерів, осіб з інвалідністю, дітей та інших).

Важливою є диференціація суб'єктів на основі такого критерію, як виконання чи невиконання функцій держави під час участі в соціально-забезпечувальних відносинах, на основі чого пропонується виділяти суб'єктів приватного та суб'єктів публічного права. Суб'єктами-представниками приватного сектору, відповідно, називають фізичних осіб та сім'ї, роботодавців, їх об'єднання, професійні спілки, недержавні страхові фонди, благодійні організації тощо.

На основі факту безпосередності надання (отримання) соціального забезпечення пропонується виділяти прямих та опосередкованих суб'єктів. Перші беруть участь у соціально-забезпечувальних відносинах безпосередньо. Наприклад, такими є отримувачі окремих видів соціального забезпечення (громадяни, особи без громадянства,

іноземці, сім'ї) та особи, які здійснюють їх надання (роботодавці, недержавні пенсійні фонди, благодійні організації тощо). Опосередковані суб'єкти прямої участі у досліджуваних відносинах, відповідно, не беруть, вони покликані встановлювати або документально підтверджувати право на певний вид соціального забезпечення, створювати правові підстави його надання [1, с. 199–200].

Узагальнюючи, слід зазначити, що порівняно нетривалий період законодавчого окреслення здійснення недержавного соціального забезпечення в Україні, зокрема пенсійного, спричиняє необхідність детального майбутнього аналізу окремих аспектів правовідносин, які розвиваються в рамках зазначеної організаційно-правової форми. На сьогоднішній день, спеціальних комплексних досліджень у цій сфері поки немає, що дає можливість, на основі великого масиву робіт загального характеру та напрацювань вітчизняних представників науки права соціального забезпечення, поступово розкривати зазначену проблематику, заповнюючи прогалини, існуючі на рівні доктрини. Досягнуті внаслідок цього результати будуть цінними та актуальними, адже недержавне соціальне забезпечення сьогодні набуває все ширшого розповсюдження, все більше утверджується в системі соціального захисту України наряду із іншими формами, що породжує необхідність всебічного та повного дослідження цього явища.

Список використаних джерел:

1. Ткаченко Ю. О. Сучасні види суб'єктів соціального забезпечення. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2017. № 33. С. 192–202.
2. Синчук С. М. Щодо поняття соціально-забезпечувальних правовідносин. *Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія: Юридична*. 2015. Вип. 2. С. 407–417.
3. Про недержавне пенсійне забезпечення : закон України від 9 липня 2003 року № 1057-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 47. Ст. 372.
4. Синчук С. М. Соціально-страхові правовідносини як різновид правовідносин соціального забезпечення. *Вісник Львівського університету. Серія: Юридична*. 2014. Вип. 59. С. 266–276.
5. Право соціального забезпечення : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. / за ред. П. Д. Пилипенка. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. 496 с.
6. Костюк В. Л. Суб'єкти права соціального забезпечення: поняття, особливості та види. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2015. № 2 (12). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n2/15kvlotv.pdf>
7. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина : навчальний посібник. Чернівці : ПАТ «ПВК «Десна», 2016. 692 с.
8. Кульчицька О. І. Суб'єкти права соціального забезпечення України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. К., 2007. 185 с.

Ключові слова: недержавне соціальне забезпечення, недержавне пенсійне забезпечення, правовідносини, суб'єкти правовідносин, соціальний захист.

Key words: non-state social security, non-state pension provision, legal relations, subjects of legal relations, social protection.

Корнілова Олеся Володимирівна, Калмикова Наталія Юрійівна	
Поняття та ознаки людського капіталу	432
Примаченко Іван Федорович	
Джерела відновлення зруйнованого економічного потенціалу України в повоєнний період	434
Лешанич Світлана Євгеніївна	
Підприємство в умовах європейського вибору та війни в Україні	436

СЕКЦІЯ 10

ТРУДОВЕ ПРАВО ТА ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ Й ПРАКТИКИ

Чанишева Галія Інсафівна	
Щодо законодавчого визначення понять колективної угоди та колективного договору	440
Yaroshenko Oleg	
The role of trade unions in resolving labour disputes	443
Вавженчук Сергій Ярославович	
До питання про ефективність способів захисту трудових прав	446
Вишновецька Світлана Василівна	
Європейські орієнтири розвитку науки трудового права у викликах сьогодення	449
Lagutina Iryna	
Right to strike and collective bargaining	452
Мельник Костянтин Юрійович	
До проблеми централізованого правового регулювання трудова і пов'язаних з ними відносин	454
Пишова Марина Олександрівна	
Щодо питання застосування гіг-контрактів	457
Бориченко Катерина Валеріївна	
Гарантії прав працівників при призупиненні дії трудова угоди	460
Краснов Єгор Володимирович	
Система органів із захисту прав у сфері соціального забезпечення	464
Гудзь Анна Олександрівна	
Суб'єкти правовідносин із недержавного пенсійного забезпечення	467
Пожарова Оксана Вікторівна	
Законодавче забезпечення праці домашніх працівників: сучасний стан	470
Потопахіна Ольга Миколаївна	
Поняття та зміст трудового договору з нефіксованим робочим часом	472